

**MTT TAYYORLOV GURUHI TARBIYALANUVCHILARINI
MAKTABGA TAYYORLASHDA OTA-ONA VA MTT HAMKORLIGI**

Sirdaryo viloyati, Xovost tumani
11-son DMTT direktor o‘rinbosari
Amanova Sayyora Amanovna

Annotatsiya: Ushbu maqola maktabgacha talim tashkilotlari tayyorlov guruhi bolalarini maktabga tayyorlashda maktabgacha talim tashkilotlari va oila hamkorligida olib boriladigan ishlar haqidadir. O‘zbek oilasining o‘ziga xosligi sharqona odob-axloq, rasm-rusum, urf odat, milliy qadriyat hamda an‘analari, ta‘lim-tarbiya, ma‘naviy yetuklikka intilish kabilarning barhayotligidir.

Kalit so‘zlar: ma‘naviy, axloq, o‘yin, uzluksiz. O‘zbek oilasida bolaning ta‘lim-tarbiya va bilim olishiga asosiy zamin yaratuvchi maskan oiladir. Farzandlarimiz, avvalambor, oilada, ota-onadan ibrat olgan holda shakllanadi. Ota-ona bolaga boshidan ta‘lim-tarbiya, nutq madaniyati, odamiylik xislatlarini qunt bilan singdirib borsa, kelajakda u barkamol, sog‘lom, mustaqil fikrlovchi, eng asosiysi, odobli shaxs bo‘lib yetishadi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 64-moddasiga binoan “Ota-onalar o‘z farzandlari voyaga yetgunlariga qadar boqish va tarbiyalashga majbur”ligi haqida bayon etilgan. Bola tarbiyasi murakkab jarayon. Tarbiyaning asosiy o‘chog‘i - oila. Tarbiya faqat ota-onaning shaxsiy ishigina bo‘lib qolmay, maktabgacha talim tashkilotlari va keng jamoatchilikni ham burchidir. Chunki tarbiya ijtimoiy hodisadir. Inson hayotda bilim olishga intilish, Vatanni sevis, ardoqlash, kattalarni hurmat qilish hamda muomala madaniyatini ota onadan o‘rganadi. Yosh avlodga ma‘naviy, axloqiy, madaniy tarbiya berishning usul va vositalari xilma xil bo‘lib, bular ichida bola nutqi va muomalasi alohida o‘rin tutadi. Farzand – ota-onaning baxti va boyligi. O‘z navbatida u ota-onasini astoydil hurmat qilishi oila ko‘rki sanaladi. Ota-onaning shaxsiy namunasi bolani tarbiyalashda eng muhim tamoyillardan biridir. Ko‘p yillik ilmiy izlanish va tadqiqotlardan olingan xulosalarga tayanib, yondashadigan bo‘lsak, inson umrini 70 foiz bilimini 7 yoshgacha ya‘nikim maktabgacha ta‘lim yoshida oladi. Yosh avlodni yuksak g‘oyalar ruhida tarbiyalash, ularning huquqiy madaniyatini yuksaltirish uchun mamlakatimizda barcha shart-sharoitlar mavjud. Takidlash joizki, bolaligida yaxshi tarbiya ko‘rgan bola kelajak faoliyatida turli muammolarga duch kelmaydi. Bolalarni barkamol inson yuksak axloqli va odobli qilib tarbiyalash qadim zamonlardan barcha xalqlarning orzusi, istagi bo‘lib kelgan. Oilada ota-ona bolasiga mehnatsevarlik, kattalarga hurmat, o‘zidan kichiklarga shavqatli bo‘lish va g‘amxo‘rlik qilish, yovuzlikka nafrat kabi ijobiy xislatlarni shakllantirishga harakat qilgan. Bugungi kunda ham farzandlarining ehtiyoj va intilishlari asosida yuksak darajada ta‘lim-tarbiya berayotgan oilalar juda ko‘plab

topiladi. Bola har 18 qadamda kattalardan ta'sirlanadi, eshitgan-ko'rganlariga taqlid qiladi. Ota-onalaridan muloqot madaniyatini o'rganadi va bu keyinchalik ularning hayot mazmunini begilaydi. Ota-onalar, avvalambor, bolalarining nutq madaniyatini nazorat qilib borishi, o'zaro muloqotda nutq madaniyati qoidalariga rioya qilishi, bola nutqini takomillashtirishni to'g'ri yo'lga qo'yadi. Har bir oila umumjamiyat talablari asosida shakllanadi. Jamiyat taraqqiyotining rivoji esa unda mavjud bo'lgan oilalarning ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy qiyofasining shakllanish darajasiga bevosita bog'liq. Oilaviy munosabatlar bolalarining aqliy, ruhiy kamolotini ta'minlabgina qolmay, ota-onalarda o'ziga xos faollikni ham yuzaga keltiradi. Oilada qaror topgan sog'lom ma'naviy-ruhiy muhit farzandlarning yetuk, barkamol bo'lib voyaga yetishishlarida beqiyos ahamiyatga ega. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan oilada uyushtiriladigan suhbatlarning alohida ahamiyati bor. Odob axloq mavzusidagi bunday muloqotlar farzandlarning til vositalarini mustaqil tarzda qo'llashiga erishish zarurligini ko'rsatadi. Bunday oilaviy suhbatlar Maktabgacha yoshdagi bolaning kundalik faoliyat hamda sayru sayohatlarida samarali natija berishi, shubhasiz. Hozirgi zamon talablariga muvofiq oilada bolalar ona tilini, adabiy talaffuz me'yorlariga binoan barcha tovush va so'zlarni aniq va tiniq talaffuz etib, so'z boyligini rivojlantirmog'i lozim. Maktabgacha yoshdagi bola shaxsini shakllantirish, nutqini rivojlantirish borasida yo'l qo'yiladigan kamchiliklar ko'p uchrab turadi. Ota-onalarning bolalarga beparvoligi, so'zlashganda nutq madaniyatiga ahamiyat bermasligi bola nutqining buzilishiga olib kelmoqda. Kuzatuv va tahlillar shuni ko'rsatadiki, agar maktabgacha ta'lim tashkilotiga bormagan bola maktabga chiqsa, uning boshlang'ich sinfdagi o'qish faoliyati yetarli darajada samarali bo'lmaydi. Ya'ni, uning ta'limga moslashuvi sust kechadi, ijtimoiy munosabatlarga kirishishi, aqliy faoliyati sekin rivojlanadi. Bolada ko'pincha jismoniy, ruhiy jihatdan tayyor emaslik holati kuzatiladi. Bunday bolaning maktabda maxsus tayyorgarlikdan o'tgan tengdoshi bilan boshlang'ich ta'limni olishi uning ruhiyatida zo'riqish, uyalish, hadiksirash, o'ziga nisbatan ishonchsizlik kabi bir qator salbiy xislatlarini namoyon etadi va bu o'z 19 navbatida uning ta'lim samarasiga ta'sir qiladi. Ta'lim olish motivatsiyasi, ilk o'quv ko'nikmalari shakllanmagan, psixik jarayonlari rivojlanmagan bola o'zlashtirishda tengdoshlaridan orqada qoladi, o'qishga nisbatan qiziqishi so'nib, yakkalanib boradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga qabul qilishdan oldin ularning qay darajada tayyorligini aniqlash lozim. Ushbu vaziyat nafaqat bolaga, balki butun oilaga mas'uliyat yuklaydi. Yangi turmush tarzi va faoliyati bolaning jamiyatda yangi mavqeini egallashi, kattalar va tengdoshlari bilan yangi munosabatlar o'rnatishni yuzaga keltiradi. Juda ko'p hollarda ota-onalar farzandining maktabga chiqishini "bolani maktabga borish vaqti keldi" yoki "yana biron yil o'ynab olsin", deb o'zlaricha belgilashadi. Qoidaga ko'ra, ota-ona bolasini maktabga berishda o'z tajribasiga asoslangan holda ish ko'radi. Masalani maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi ba'zan esa uydagi qarindoshlari, bilimdon qo'shnilar bilan muhokama

qiladi. Ular bolani maktabga tayyorlashda uning bo‘yi, og‘irligi, o‘qish va yozishga uquvini asosiy o‘lchov deb o‘ylashadi. Bunda bolaning psixologik tayyorgarligi esa hisobga olinmaydi. Aynan psixologik tayyorlik bola o‘quv faoliyatining ichki xarakteristikasi sifatida o‘quv motivi va bilishga qiziqishini shakllantirishga yordam beradi. Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, bolalarni maktabga tayyorlashda oila va maktabgacha ta’lim tashkilotining hamkorlikda ishlashi yaxshi samara beradi. O‘qituvchi bolalarni maktab binosi bilan tanishtirishi, maktabgacha ta’lim tashkilotiga kelishi, savol-javoblar olib borishi, o‘z navbatida tarbiyachi ham bolalar bilan sinfxonasidagi partalarda o‘tirib, turli mashqlar o‘tkazishi maqsadga muvofiqdir. Bularning barchasi bolalarni maktab haqidagi tasavvurlarini boyitib, o‘qishga ishtiyoqini yanada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarga qo‘yiladigan Davlat talablari. T., 2018 y
2. “Takomillashgan Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. T., 2022 yil 20
- 3.O.Musurmonova va boshqalar. Ma’naviy barkamol shaxsni shakllantirish – jamiyat taraqqiyotining asosi. T.: “Fan va texnologiya”, 2012, 188 b.
- 4.G.Sultonova Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning samarali yo‘llari./Uzluksiz ta’lim, 2012, № 3, 50 – 52 b